

Nr 212

av herr Bohman m. fl.
angående jordbrukspolitiken.

I motionerna I:421 och II:467 till 1970 års riksdag hänvisades bl. a. till vissa principer i proposition 95 till 1967 års riksdag angående den framtida jordbrukspolitiken. Det underströks sålunda att departementschefen i proposition 95 framhållit, att en aktiv jordbrukspolitik i form av särskilda insatser från samhällets sida till gagn för jordbruksnäringen och de i näringen sysselsatta sedan lång tid tillbaka var en del av den allmänna näringspolitiken i vårt land. Det hänvisades också till departementschefens yttrande i nämnda proposition om att de som i framtiden var sysselsatta inom jordbruket skulle kunna påräkna ekonomisk och social trygghet i samma utsträckning som andra näringar erbjuder. Motionärerna betonade att dessa principer fortfarande skulle äga reell giltighet men att utvecklingen efter 1967 blivit sådan att dessa huvudprinciper inte fullföljts.

Vad som anfördes i berörda motioner till 1970 års riksdag om principerna för den framtida jordbrukspolitiken har i dag ännu högre aktualitet. Utvecklingen har nämligen ytterligare försämrat de allmänna villkoren för jordbruket med följd att det råder sämre överensstämmelse än någonsin mellan principerna i 1967 års beslut och verkligheten. Vi anser det därför synnerligen angeläget att 1967 års beslut om den framtida jordbrukspolitiken anpassas med hänsyn till den utveckling som skett. Vi anser det också vara synnerligen angeläget att de senare årens "förslitning" av jordbruksresurserna förbyts i en upprustning, att inkomsteftersläpningen för jordbrukarna bringas att upphöra och att jordbrukarna ges reella möjligheter att följa med i den allmänna standardutvecklingen.

Beslutet 1967 innebar att nya vägar söktes när det gäller principerna för prissättningen på jordbrukets produkter. Departementschefen anförde härom följande: "Jag anser det till en början finnas två självklara utgångspunkter för prissättningen. Genom att kostnaderna för att upprätthålla en viss prisnivå får bäras främst av konsumenterna är det från denna synpunkt nödvändigt att iakttaga återhållsamhet med prishöjningar. Det måste emellertid också vara en självfallen utgångspunkt för prissättningen att de som i framtiden är sysselsatta inom jordbruket skall kunna nå en ekonomisk standard som är likvärdig med den som erbjuds inom andra näringar. Detta är dessutom en förutsättning för att på sikt kunna upprätthålla en jordbruksproduktion av den

storlek som försörjningsberedskapen kräver.”

Departementschefen underströk också att det vid prissättningar borde tas större hänsyn än dittills till produktionsutvecklingen. Prissättningen skulle dock ej användas som ett jordbrukspolitiskt medel för att oberoende av konsekvenserna för näringsutövarna nå en önskad produktionsutveckling. Det framhölls också att prissättningen på jordbruksprodukterna givetvis har stor betydelse för rationaliseringen. Vi citerar:

”Kalkyler rörande lönsamheten av de investeringar som i allmänhet krävs för att genomföra rationaliseringsåtgärder, måste sålunda alltid grunda sig på gällande och förväntade priser på en eller flera produkter. Detta talar för att prissättningen bör präglas av en viss stabilitet. Det är vidare angeläget att prisavvägningen främjar uppkomsten av allt effektivare jordbruksföretag. För att detta skall kunna ske måste prissättningen å ena sidan avvägas så att möjlighet till rationaliseringsvinster finns, men den får å andra sidan ej leda till en sådan prisnivå att behovet för jordbrukarna att vidta rationaliseringsåtgärder minskar.” Efter att ha lagt ytterligare detaljerade synpunkter på frågan om prissättningen på jordbrukets produkter framhöll departementschefen: ”Jag vill tillägga att för den närmaste tiden talar starka skäl för att prissättningen på jordbrukets produkter bör kännetecknas av en viss återhållsamhet.” Återhållsamheten ansågs motiverad av angelägenheten av att produktionsanpassningen, rationaliseringssträvandena och effekten av rörlighetsstimulerande omställningsåtgärder inte motverkades.

Produktionsvolym

Den svenska jordbruksproduktionens omfattning skall, enligt 1960 års jordbruksutredning, begränsas till en självförsörjningsgrad av 80 procent sett från kaloriförsörjningssynpunkt. Vid denna omfattning anses beredskapslagringen böra förstärkas. Vid en självförsörjning motsvarande 85 procent erfordras däremot, enligt utredningen, inte någon förstärkning av lagringsberedskapen.

Departementschefen anslöt sig i proposition nr 95 till dessa principer. Han utvidgade emellertid resonemangen till att gälla också handelspolitiska synpunkter, och han framhöll att ”en expansion av den svenska utrikeshandeln underlättas om andra länder kan erhålla ökat avsättningsutrymme för jordbruksprodukter i Sverige”. Eftersom en sådan expansion ansågs vara angelägen skulle en begränsning av jordbruksproduktionen vara till fördel i handelspolitiska sammanhang.

Departementschefen underströk dock att en god livsmedelsförsörjning är en oundgänglig del av vårt totala försvar och en förutsättning för vår traditionella neutralitetspolitik. Av grundläggande betydelse för denna beredskap är att det i fredstid finns produktionsresurser och lager av livsmedel som i ett avspärrningsläge tryggar folkförsörjningen hette det i propositionen.

Vad avsättningsutrymmet för andra länders jordbruksexport till

Sverige beträffar har läget förändrats bl. a. sedan planerna på en gemensam nordisk marknad blivit inaktuella. Produktionsutvecklingen på jordbrukssidan inom EEC är också sådan att överskotten där krymper. Inte ens något handelspolitiskt intresse för Sverige kan därför anses föreligga att krympa den egna jordbruksproduktionen för att därigenom skapa exportutrymme för andra länders jordbruksprodukter. De svenska företagens exportmöjligheter är beroende av helt andra faktorer. Produktionsvolymen inom jordbruket är också numera så krympt att det kan diskuteras om vi inte redan är vid den lägsta tolerabla nivån, enligt jordbruksutredningens tidigare bedömningar, med hänsyn till vår försörjningsberedskap.

Arbetsgruppen för landskapsvård vid jordbruksrationalisering redovisar sålunda att enligt statistiken har totalt drygt 1,5 miljoner ha jordbruksmark övergivits under tiden 1930–1966, varav 500 000 sedan 1956. Vid en fortsatt nedläggning av åker i nuvarande takt räknar man med att åkerarealen 1980 kommer att omfatta 2,5 miljoner ha, dvs. ungefär den areal man hade för 100 år sedan.

Statistik över förändringen i antalet brukningsenheter kan hämtas från två undersökningar. Den ena är de officiella jordbruksräkningarna, den andra är Jordbrukets utredningsinstitutets Struktur- och befolkningsutredningar (SOB). Vid en jämförelse visar det sig att jordbruksräkningen för 1966 redovisar 186 267 enheter över 2 ha, medan SOB redovisar 173 081 enheter. Skillnaden, 13 186, orsakas av att vissa jordbruk i de lägsta storleksgrupperna av SOB redovisas som nedlagda, medan de i den officiella statistiken fortfarande existerar som självständiga enheter.

Minskningen av antalet enheter under perioden 1961–1966 uppgick till ca 9 000 per år eller 45 000 för perioden. Utvecklingen därefter har fortsatt i oförändrad takt. Under tidigare 5-årsperiod var minskningstakten ca 5 000 enheter årligen. En nära nog fördubbling inträffade sålunda under 1960-talet.

Antal brukningsenheter i olika storleksgrupper 1951–1969 enligt olika undersökningar

Åker, ha	Jordbruksräkningarna (15/9)				Jordbruksinvent. (1/6)		
	1951	1956	1961	1966	1967	1968	1969 ^a
2,1– 5	95 945	87 554	66 635	47 301	44 364	39 397	34 800
5,1– 10	89 755	83 246	75 017	55 025	52 660	49 055	45 200
10,1– 15	39 599	38 930	33 164	26 139	42 503	40 880	39 400
15,1– 20	20 191	20 630	20 282	17 615			
20,1– 30	17 719	18 479	18 266	18 433	18 244	18 089	17 800
30,1– 50	11 234	11 667	11 960	13 231	13 533	13 973	14 300
50,1–100	5 419	5 373	5 410	6 280	6 733	7 072	7 300
100,1–	2 325	2 222	2 186	2 243	2 342	2 368	2 400

Totalt 282 187 268 101 232 920 186 267 180 379 170 834 161 200

a Prognos grundad på juniinventeringar.

SOB-utredningarna (15/9)

	1951	1956	1961	1966	1969 ^a
2,1-- 5	87 420	68 910	57 810	37 097	26 000
5,1-- 10	89 070	80 610	70 890	53 339	42 000
10,1-- 15	38 760	37 830	33 810	25 416	38 000
15,1-- 20	18 660	19 500	19 020	18 093	
20,1-- 30	17 340	17 700	18 030	18 102	17 000
30,1-- 50	10 110	10 470	10 980	12 618	13 500
50,1--100	4 890	5 070	5 220	6 133	7 000
100,1--	2 460	2 520	2 460	2 283	2 500
Totalt	268 710	242 610	218 220	173 081^b	146 000

^a Prognos grundad på juniinventeringar.

^b Enl. en snabbundersökning våren 1966 (Snabb-SOB) var antalet brukningsenheter 184 650. (Meddelande från Jordbrukets utredningsinstitut nr 4-1966.) Undersökningsdatum var den 1/4.

Mjolkproduktionens utveckling

Minskningen i mjolkproduktionen har varit stark under 1960-talet. Mellan 1950 och 1969 sjönk sålunda den totala produktionen med 33 procent. Invägningen vid mejeri minskade med 24 procent under samma tid och uppgick 1969 till 2 971 miljoner kilo. Under perioden januari-oktober 1970 låg invägningen ca 7 procent under motsvarande tid 1969. Antalet besättningar beräknas för närvarande minska med ca 10 000 om året. Avkastningen per ko steg under perioden 1950-1969 med ca 1 000 kilo eller med 35 procent. Denna avkastningsökning förklarar varför den totala mjolkproduktionen endast minskade med en tredjedel, medan koantalet under motsvarande tid minskade med hälften eller från 1 635 000 till 820 000. Regionalt har mjolkproduktionen minskat starkast i Mälardalen, Örebro län och Skåne, vilket medför speciella problem på grund av att där också finns de stora konsumtions-orterna.

Den statliga mjolkpriskommittén, som lade fram sitt betänkande i december 1970, framhåller om den framtida mjolksituationen följande: "Våra prognoser pekar på att för landet i dess helhet någon brist på flytande mjolkprodukter inte torde komma att uppstå i varje fall fram till 1975. Regionalt kan dock vissa bristsituationer uppkomma." Till detta kan sägas dels att regionala bristsituationer redan uppkommit, dels att utredningens prognoser i detta sammanhang endast gäller *flytande* mjolkprodukter, dvs. konsumtionsmjolk, filmjolk etc. I proposition 95 till 1967 års riksdag uttalade departementschefen: "Jag anser i likhet med jordbruksutredningen att mjolkproduktionens storlek i första hand bör anpassas till den inhemska efterfrågan på mjolk och *mjolkprodukter*." Mjolkpriskommittén räknar med att det behövs en invägning vid mejerierna av 2 800 miljoner kilo för att svara mot den målsättningen, dvs. mer än som invägdes vid mejerierna under 1970. Mjolkpriskommittén har, på grund av att produktionen under 1970 sjunkit mer än prognoserna, förutsett en minskning till 2 400 miljoner kilo 1975. Vi

skulle sålunda om fem år ha ett betydande underskott. Mjölkspriskommittén anför:

Bland faktorer som inte direkt beaktats i prognosen men som måste tillmätas relativt stor betydelse under 1970-talet för besättningar med lejd arbetskraft är den ändrade arbetstidslagstiftningen som träder i kraft vid årsskiftet 1970/71. Denna innebär bl. a. att ackordsmjölkningen skall räknas in i den lagstadgade arbetstiden.

Vid sidan av lönsamhetsutvecklingen har särskilt under senare år bundenheten i mjölkproduktionen kommit att spela en allt större roll vid jordbrukarnas ställningstaganden till fortsatt mjölkproduktion. Denna bundenhet torde framöver komma att få en än större betydelse vid valet mellan olika produktionsalternativ, då det kan antas att yngre brukare kommer att fästa allt större avseende vid detta förhållande. Det kan vidare nämnas att ökade krav på miljö och hygien vad gäller byggnader och avloppsfrågor blir alltmer påfallande. Vad nu sagts, anser vi utgöra betydande osäkerhetsfaktorer, särskilt om man beaktar att en mycket stor del av de äldre brukarna av åldersskäl lämnar produktionen och en inte obetydlig nyrekrytering måste ske för att uppnå de i prognoserna förutsatta invägningensvolymerna.

Enligt vår mening bör vad som nämnts om att en stor del av brukarna är äldre beaktas. Vi har följaktligen, om inte en ny satsning på mjölkproduktion inträffar, att räkna med en fortsatt stark nedgång under de närmaste åren.

Mjölkproduktionen kräver en bundenhet som få andra produktionsgrenar. Arbetsåret för många mjölkproducenter omfattar årets samtliga 365 dagar. I många fall tvingas lantbrukarna i dag att sköta sina ladugårdar trots sjukdom. Militärtjänst och liknande avbrott i yrkesutövningen kan t. o. m. medföra att djurbesättningarna måste avvecklas.

De försök som gjorts att i samarbete lösa frågan om såväl semester som annan ledighet har fått mycket liten spridning beroende dels på de höga kostnaderna, dels på svårigheten att rekrytera lämplig arbetskraft. Det synes oss därför vara ett samhällets intresse att medverka vid skapandet av möjligheter till semester och regelbunden ledighet för mjölkproducenterna. Inte minst är detta angeläget från synpunkten att riksdagen, enligt beslut vid 1967 års riksdag, redan uttalat sig för att de i näringen sysselsatta skall ha samma möjlighet till ekonomisk och social trygghet som andra näringar erbjuder. I andra länder, exempelvis Norge och Nederländerna, fungerar också ett avbytarsystem.

Mjölkspriskommittén har i sin långtidsprognos utgått från 1971, under vilket är normala betingelser antas gälla.

Normal skörd under 1970 och 1971 beräknas dämpa nedgången i koantalet 1970–71 så att antalet i juni 1971 förutsättes bli 735 000. Antalet kor var i juni 1969 820 000 och i juni 1970 ca 750 000. Den lägre minskningstakten fram till juni 1971 är sålunda optimatiskt bedömd, mätt efter utvecklingen ett år tidigare.

Förväntad mjölkproduktion 1975–1980 vid oförändrad lönsamhetsutveckling

	Antal kor i juni 1000-tal	Kg mjölk per ko till mejeri	Till totalt	Till mejeri	Till mejeri procent	Total- produktion milj. kg
1969 (def.)	820	3 620	3 894	2 971	93,2	3 185
1970 (prel.)	750	3 685	3 953	2 768	93,2	2 965
1975	602	4 260	4 470	2 570	95,2	2 700
1980	470	4 760	4 940	2 240	96,4	2 320

Prognoserna pekar klart på att Sveriges självförsörjning av mjölk och mjölkprodukter inte torde kunna upprätthållas i framtiden. Som nämnts räknade kommittén också med ett lägre alternativ, som redan 1975 skulle innebära att totalproduktionen nedbringats till 2 400 miljoner kg mot 2 700 miljoner kg i prognosen.

Från jordbrukets håll har beräknats, att kostammen redan nu torde behöva ökas med 100 000. En sådan nyetablering kräver emellertid stora kostnader för investering i ladugårdar etc. Kostnaden för varje båsplats beräknas sålunda till 10 000 kronor. En nyinvestering för 100 000 kor skulle följaktligen innebära en totalkostnad av en miljard kronor. Det är angeläget att den nuvarande utvecklingen vändes innan befintliga outnyttjade byggnader hunnit förfalla. Det är dessa siffror – och andra – som gör det angeläget att minskningen i mjölkproduktionen kan bringas att upphöra. Det torde nämligen vara den dåliga lönsamheten i mjölkproduktionen som utgör den väsentliga orsaken till minskningen.

Försörjningsläget

Starka skäl talar enligt vår mening för att vårt försörjningsläge, genom den omfattande produktionsminskningen inom jordbruket, framför allt på mjölk, i dag inte motsvarar den målsättning som låg till grund för jordbruksutredningens ställningstagande och som departementschefen hänvisade till i propositionen 1967:95.

Den försörjningskalkyl som jordbruksutredningen gjorde upp grundade sig på vissa normvärden 1962/63. Bland förutsättningarna ingick att den svenska införseln av proteinfoder, främst oljekraftfoder och handelsgödsel, samt av frukt och grönsaker m. m. skulle förbli i stort sett konstant jämfört med "normalåret". I efterhand har emellertid konstaterats att självförsörjningsgraden 1962/63 torde ha varit ca 90 procent, inte 95 å 100 procent som utredningen kalkylerade med. Vidare har importen av andra livsmedel än jordbruksprodukter, främst frukt och grönsaker, ökat väsentligt. Frukt- och grönsaker motsvarar inte längre 3 procent av livsmedelskonsumtionen mätt i kalorier, som i början på 1960-talet, utan tre gånger så mycket.

Vi har också nu ett större importberoende av handelsgödsel och proteinfoder. Införseln av dessa produkter har i stort fördubblats under

1960-talet. Avkastningen vid en avspärning riskerar därför att nedgå kraftigare än vad jordbruksutredningen räknade med. På grund av knapphet på oljekraftfoder kan inte heller den animaliska produktionen upprätthållas på den nivå utredningen räknade med.

Enligt vår mening är situationen så allvarlig att man kan tala om en kris i beredskapsfrågan. Redan tidigare har jordbruksnämndens undersökningar av vår livsmedelsförsörjning under avspärning och krig visat att det föreligger ett starkt behov av en kraftig ökning – mångdubbling – av våra beredskapslager av handelsgödsel och oljekraftfoder för att beredskapsläget skulle kunna betecknas som tillfredsställande. Hur bekymmersamt vårt beredskapsläge i dag är tycks dock inte gå att få ett svar på. Vilken blir exempelvis effekten vid en avspärning av den mycket starka nedskärningen av handelsgödsel, proteinfoder och drivmedel? Vilka ersättningsmedel skall sättas in för importerade livsmedel, exempelvis frukt och grönsaker? Vad betyder utslaktningen av kor från försörjningssynpunkt? Enligt vår mening är det angeläget att vi får en klar bild av försörjningsläget, som grund för åtgärder på jordbrukspolitikens område för att dämpa den nuvarande produktionsminskningen. Målsättningen att vi skall ha en jordbruksproduktion av den omfattningen att vår beredskapsförsörjning tryggas måste nämligen upprätthållas. Vi torde nu ha nått den gräns för produktionsnivån som inte får underskridas. Risk finns t. o. m. för att den lägsta tolerabla gränsen rörande jordbrukets produktionsvolym för att en tillräcklig beredskapsförsörjning skall anses råda har underskridits.

Sysselsättning i jordbruket

Under 1960-talet har antalet heltidssysselsatta inom jordbruket minskat med mer än hälften, från ca 340 000 år 1959 till 167 000 år 1969. På grund av deltidsarbete var flera personer engagerade i näringen. Nedgången i arbetsvolymen har varit i stort lika under hela årtiondet. Det betyder att nedgångstakten varit starkare per år räknat i procent under den senare tiden.

Antal årsarbetsinsatser i åkerbruk och boskapsskötsel jämte jordbrukets andel i procent av den totala arbetsinsatsen i landet

	Antal 1000 st.	Index 1959 = 100	Jordbrukets andel (procent) av yrkesverksammas arbetsinsatser
1959	340	100	10,4
1960	327	96	9,9
1961	308	91	9,3
1962	298	88	8,9
1963	273	80	8,1
1964	251	74	7,4
1965	235	69	6,9
1966	213	63	6,2
1967	190	56	5,5
1968	174	51	5,0
1969	167 (prel.)	49	4,7

Källa: Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens Tidskrift nr 3, 1970.

Siffrorna visar att Sverige ligger på ungefär samma nivå som USA. I jämförelse med Europa är de svenska siffrorna utomordentligt låga. Europeiska länder med jämförlig industriell utveckling visar en annan bild. Frankrike redovisar exempelvis siffran 17 procent och Västtyskland 10. Inom öststaterna är alltjämt omkring 35 procent av befolkningen knuten till jordbruket. Vid en presentation inför EEC:s ministerråd 1968, av dr Sicco Mansholt, konstaterades att jordbruksbefolkningen inom EEC i genomsnitt utgjorde 15 procent av den yrkesverksamma befolkningen och att andelen genom drastiska åtgärder borde minskas till 6,5 procent år 1980. Detta skulle betyda att Sveriges jordbruksbefolkning redan 1968 nådde den andel av totalbefolkningen som EEC enligt planerna skulle behöva nå elva eller tolv år senare.

Antalet årsarbetsinsatser i skogsbruket beräknas totalt ha sjunkit med 39 procent, från 121 000 till 74 000, under perioden 1960–1968. Storleken av jordbrukarnas beräknade deltidarbete i skogsbruket har också nedgått, från 38 000 till 24 000, räknat i årsarbetsinsatser under samma tid.

Arbetskraftsöverföringen från jordbruket till andra näringar har medfört en snedvridning av åldersfördelningen inom jordbrukarkåren. Upp till 20 år föreligger inte någon nämnvärd skillnad i åldersfördelningen mellan lantbruksbefolkningen och landets totala befolkning. Andelen inom lantbruksbefolkningen är dock lägre inom åldersgrupperna 20–40 år och högre i grupperna 40–70 år. Alderssammansättningen av jordbrukarkåren torde komma att medföra problem i framtiden, dels vad rekryteringen beträffar, dels när det gäller möjligheterna att kunna fullt ut utnyttja bl. a. den tekniska utvecklingen. Det är sålunda inte strävandena till en minskning av jordbrukarkåren som bör ägnas huvudsaklig uppmärksamhet utan tvärtom möjligheterna att få en tillräcklig rekrytering.

En framskrivning av årsarbetsinsatserna i egentligt jordbruk och boskapsskötsel under antagande av en årlig genomsnittlig minskning om sex procent under perioden 1968–1980 ger ca 84 000 årsarbetsinsatser 1980. Inom skogsbruket beräknas minskningen under samma tid komma att uppgå till 29 000 årsarbetsinsatser från 74 000 till 45 000.

Jordbrukets förräntning och lönsamhet

Under pågående jordbruksförhandlingar vintern 1968/69 utfördes av den s. k. inkomstgruppen omfattande beräkningar för att så långt möjligt belysa utvecklingen av inkomsterna inom jordbruket i jämförelse med motsvarande för industriarbetare i ortsgupp III. Det grundmaterial som härvid användes var i första hand data från lantbruksstyrelsens jordbruksekonomiska undersökningar, JEU, samt från statistiska centralbyråns på självdeklarationer grundade undersökningar. Det material från JEU som bearbetades avsåg storleksgrupperna 25 hektar (IV) och 40 hektar (V), medan deklara-tionsundersökningen avsåg alla storleksgrupper.

Dessa undersökningar 1968/69 har förnyats 1969/70, som underlag för prisförhandlingar rörande tiden efter den 1 juli 1971. De erhållna resultaten av JEU avser en normering med hänsyn till såväl skörderesultaten som priserna.

I motion 1970:II:467 anfördes följande:

Industriarbetarens arbetsinkomst steg enligt beräkningarna med 11,5 procent från 1966 till 1968.

Brukarens arbetsinkomst inom jordbruket sjönk inom storleksgrupp 25 ha åker enligt beräkningarna med 24,9 procent och i storleksgruppen 40 ha åker med 14,5 procent under samma period. Vad beträffar inkomsternas nivå låg brukarens arbetsinkomst i gruppen 25 ha åker redan år 1966 avsevärt lägre än industriarbetarens, medan brukarens arbetsinkomst i gruppen 40 ha åker var praktiskt taget lika med industriarbetarens arbetsinkomst 1966.

En jämförelse mellan industriarbetarens resp. brukarens arbetsinkomst i jordbruket kan göras även för tidigare år med det material som framlagts av inkomstgruppen.

År 1962 hade enligt beräkningarna brukaren inom storleksgruppen 40 ha åker cirka 1 600 kr. lägre arbetsinkomst än industriarbetaren. År 1966 hade emellertid brukaren inom storleksgruppen 40 ha kommit i nivå med industriarbetarens arbetsinkomst och enligt beräkningarna överstigit denna något. Det är dock att märka att brukarens arbetsinkomst inom jordbruket inkluderar en beräknad s. k. inflationsvinst, vilken enligt de tidigare i jordbrukspolitiken tillämpade normerna räknats som arbetsinkomst. Uppenbart är att även industriarbetare genomsnittligt åtnjuter viss s. k. inflationsvinst på grund av prisstegringen på bostadsfastigheter, ehuru denna inflationsvinst är mindre än jordbrukarnas, eftersom jordbrukarna har jämförelsevis stora tillgångar, vilka delvis är finansierade med lån. Vad här anförts beträffande inkluderandet av inflationsvinster i brukarens arbetsinkomst innebär att den egentliga arbetsinkomsten för brukaren inte heller 1966 stod i full paritet med industriarbetarens.

I berörda motion fördes också följande resonemang vilket till alla delar fortfarande gäller:

Den av inkomstgruppen beräknade utvecklingen av jordbrukarnas inkomster vid normalskörd 1967 och 1968 står som förut nämnts i samband med den ogynnsamma prisutvecklingen för jordbrukets produkter. Den tekniska och organisatoriska effektiviseringen inom jordbruket har fortsatt, och vid en utveckling av produktpriserna liknande den, som ägde rum under perioden 1962–1966, skulle rationaliseringseffekterna ha medfört en fortsatt förbättring av jordbrukarinkomsterna. Nu har emellertid produktprisutvecklingen medfört att rationaliseringseffekterna helt motvägts.

Att en ogynnsam produktprisutveckling har medfört de stora effekter, som återspeglas i den beräknade inkomstutvecklingen vid normalskörd, är självklart med hänsyn till omsättningens storlek vid de berörda jordbruksföretagen. Enligt beräkningarna omsattes vid normalskörd år 1968 omkring 70 000 kr. vid 25-hektarsgården och omkring 100 000 kr. vid 40-hektarsgården. Härav följer att en procent prissänkning eller utebliven höjning betyder ca 700 kr. på arbetsinkomsten vid 25-hektarsgården och cirka 1 000 kr. vid 40-hektarsgården. Om jordbrukets produktpriser under åren 1966–1968 hade utvecklats i takt med

konsumentprisindex och sålunda hade ökat med drygt 6 procent i stället för att sjunka med nära en procent, skulle brukarens arbetsinkomst 1968 ha varit cirka 4 900 kr. högre i storleksgrupp 25 ha och cirka 7 000 kr. högre i storleksgruppen 40 ha än som beräknats. Vid en sådan utveckling skulle jordbrukaren i storleksgrupp 40 ha – beräknat som genomsnitt för slättbygderna – alltså ha haft ungefär samma arbetsinkomst som industriarbetaren.

Konfrontationen mellan å ena sidan prisutvecklingen och å andra sidan inkomstgruppens beräkningar över inkomstutvecklingen i jordbruket vid normal skörd belyser slående den stora effekt, som produktpriserna i jordbruket vid nuvarande intensiva jordbruksdrift medför. Materialet belyser också hurusom den försämrade vakthållningen gentemot världsmarknadsprisernas förändringar har medfört en oroväckande försvagning i jordbrukets inkomstläge.

Vid den starkt restriktiva lönsamhet, som prissättningen för jordbrukets produkter medför redan vid ett prisläge jämförbart med det som rådde 1966, är det inte möjligt för jordbruket att utvecklas vid så betydande försämringar som de, vilka inträtt under de nya prissystemen efter 1966. Förhållandet vore naturligtvis annorlunda, om jordbruket i ett visst utgångsläge hade haft en bättre lönsamhet, som för en stor del av näringen hade inneburit vinster.

Den här relaterade utvecklingen av jordbrukets inkomstsituation vid normalt skördeläge står i synnerligen dålig överensstämmelse med den politik som tillämpas i fråga om jordbrukets långsiktiga utveckling. Såväl statsmakterna som samhället i övrigt förutsätter att jordbruket under lång tid framöver skall genomgå en fortsatt omfattande strukturell förändring samtidigt med fortsatt teknisk upprustning – båda processerna innebärande att ytterligare stora kapitalbelopp måste tillföras de bestående jordbruksföretagen. Samhället kan emellertid inte förvänta en påskyndad utveckling i angiven riktning inom jordbruket, om inte prissättningen på jordbruksprodukterna innebär en viss garanti för en fortsatt lönsamhet liknande den, som erhålles i kalkyler vid planeringstillfället. Den rådande prissättningen, som i realiteten innebär en skärpt prispress på jordbruket, är oförenlig med statsmakternas målsättning i fråga om jordbruksrationaliseringen.

I fortsättningen kommer vi att redovisa en del siffermaterial, som visar att inkomstutvecklingen för jordbruket inte förbättrats fram till 1970. Tvärtom kan en försämring konstateras, som inte står i överensstämmelse med statsmakternas målsättning om jordbrukspolitiken sådan den principiellt kom till uttryck i riksdagens beslut 1967. Siffrorna är hämtade ur JEU och deklara-tionsundersökningarna.

Jordbrukarnas inkomster i medeltal för hela riket enligt deklarationsundersökningen och enligt skattetaxeringarna i jämförelse med industriarbetarlön i ortsgrupp 3¹

Sammanräknad inkomst:

medelinkomst för jordbrukare ingående i deklarationsundersökningarna per brukningsenhet och per brukare med mer än 2 ha åker

medelinkomst (nettoinkomst) för företagare i jordbruk enligt skattetaxeringarna

medelinkomst för industriarbetare; industriarbetarlön i ortsgrupp 3

	Deklarationsundersökningarna för jordbrukare		Skattetaxeringarna för företagare i jordbruk		Industriarbetarlön i ortsgrupp 3
	Per brukningsenhet; enligt ordinarie publicering i SM	Per brukare exkl. makamakedeklaration; underskott avdraget	Per inkomsttagare med minst 2 400 kr. nettoinkomst	Per inkomsttagare som åsatts taxering	
	a	b	c	d	e
Kronor					
1961	11 714	10 451	9 827		13 437
1962	12 262	11 025	10 506		14 687
1963	13 066	11 647	10 990		16 001
1964	15 043	13 274	12 471		17 319
1965	16 433	14 200	13 543		19 013
1966	17 205	14 624	13 851		20 700
1967	18 371	15 258		16 947	22 213
1968	19 496	15 811		17 343	23 293
1969	20 887	16 704		18 217	25 224 ²
Relativtal (1961=100)					
1961	100,0	100,0	100,0		100,0
1962	104,7	105,5	106,9		109,3
1963	111,5	111,4	111,8		119,1
1964	128,4	127,0	126,9		128,9
1965	140,3	135,9	137,8		141,5
1966	146,9	139,9	140,9		154,1
1967	156,8	146,0	—		165,3
1968	166,4	151,3	—		173,3
1969	178,3	159,8	—		187,7

¹ Enligt beräkningar för typkalkylerna.

² Inkl. pålägg för arbetsgivaravgift 1 %.

I nedanstående tabell redovisas jordbruksdriftens lönsamhet uttryckt i förräntningsprocent på allt i jordbruket investerat kapital, exkl. bostad. Kapitalet är beräknat i marknadsvärde.

Grupp IV (JEU 25 ha)

	1967	1968	1969	1970
S:a intäkter i jordbruket ¹	69 028	70 218	72 235	76 358
S:a kostnader exkl. räntekostnader	76 718	80 019	81 457	86 047
Överskott för att täcka räntekostnaderna	- 7 690	- 9 801	- 9 222	- 9 689
Förräntningsprocent				
Förräntning i jordbruket	- 7 690	- 9 801	- 9 306	- 9 689
S:a kapital i jordbruket	237 290	248 570	246 870	259 604
Förräntningsprocent	- 3,2	- 3,9	- 3,7	- 3,7

¹ Inkl. intäkter av körslor vilka uppgick till 339, 358, 377 resp. 396 under åren 1967-1970.

Grupp V (JEU 40 ha)

	1967	1968	1969	1970
S:a intäkter i jordbruket	104 060	108 136	111 803	118 941
S:a kostn. exkl. räntekostnader	102 401	107 476	110 709	119 039
Överskott för att täcka räntekostnaderna	1 659	660	1 094	- 98
Förräntningsprocent				
Överskott i jordbruket	1 659	660	1 094	- 98
S:a kapital i jordbruket	367 993	383 478	381 135	400 308
Förräntningsprocent	0,5	0,2	0,3	0,0

Intäkter och kostnader i skogsbruket

Grupp IV	1967	1968	1969	1970
S:a intäkter	2 512	2 097	2 046	2 382
Diverse kostnader exkl. arbets- och räntekostnader	485	563	554	587
Arbetskostnader:				
Brukaren	1 028	1 063	1 115	1 188
Övriga familjemedlemmar	215	202	190	178
Lejd arbetskraft	263	240	231	223
Driftsledning ¹	151	151	154	159
S:a kostnader exkl. räntekostnader	2 142	2 219	2 244	2 335
Överskott till räntekostnader	370	- 122	- 198	47

¹ Beräknat som 10 procent av totala arbetskostnaderna i skogsbruket.

Grupp V	1967	1968	1969	1970
S:a intäkter	2 881	2 382	2 883	3 369
Diverse kostnader exkl. arbets- och räntekostnader	620	839	637	675
Arbetskostnader:				
Brukaren	1 016	1 063	1 129	1 218
Övriga familjemedlemmar	323	316	313	312
Lejd arbetskraft	478	443	408	371
Driftsledning ¹	182	182	185	190
S:a kostnader exkl. räntekostnader	2 619	2 843	2 672	2 766
Överskott till räntekostnader	262	461	211	603

¹ Beräknat som 10 procent av totala arbetskostnaderna i skogsbruket.

Lantbrukets lönsamhet

I följande tabell beräknas hela lantbruksföretagets lönsamhet

Grupp IV	1967	1968	1969	1970
Förräntning i jordbruket	- 7 690	- 9 801	- 9 222	- 9 689
Förräntning i skogsbruket	370	- 122	- 198	47
Förräntning i lantbruket	- 7 320	- 9 923	- 9 420	- 9 642
S:a kapital i lantbruket	260 587	272 000	270 541	284 236
Förräntningsprocent	- 2,8	- 3,6	- 3,5	- 3,4
Grupp V	1967	1968	1969	1970
Överskott i jordbruket	1 659	660	1 094	98
Överskott i skogsbruket	262	- 461	211	603
S:a överskott i lantbruket	1 921	199	1 305	505
S:a kapital i lantbruket	395 814	413 096	409 211	429 527
Förräntningsprocent	0,5	0,0	0,3	0,1

Utifrån brukarens årsarbetsinsats i dels hela lantbruket, dels jordbruket samt lantarbetarens normala helårsarbetsinsats har brukarens arbetstid i enbart jordbruket bestämts enligt nedanstående tablå. Allt arbete har värderats till lantarbetarlön. Tidsuppgifterna har beräknats i fullgoda manstimmar.

I nedanstående tabell är fastighetskapitalet, exkl. bostaden, grundat på taxeringsvärdet. För 1970 har taxeringsvärdet skrivits upp med 35,5 procent. Uppräkningstalen har erhållits genom hopvägning av taxeringsvärdernas höjning i elva län inom slättbygdsområdet.

Tabellen ger jämförbarhet med beräkningarna för arbetsinkomsten för industriarbetare.

Beräkning av brukarens arbetsinkomst från lantbruket (grupp IV) i resp. års prisnivå.

	Norm		Norm	
	1967	1968	1969	1970
1. Arbetsinkomst från jordbruket	5 247	3 962	5 473	4 469
2. Arbetsinkomst från skogsbruket	1 179	1 214	1 269	1 347
3. Arbetsinkomst från annan verksamhet	2 144	2 354	2 582	2 863
4. S:a arbetsinkomster	8 570	7 530	9 324	8 679
5. Inflationsvinst	2 403	2 688	2 835	3 684
6. S:a beräknade arbetsinkomster i lantbruket	10 973	10 218	12 159	12 363
7. "Överskott" från skogsbruket (ej beräknat som arbetsinkomst)	- 494	- 1 057	- 1 192	- 1 371

Beräkning av brukarens arbetsinkomst från lantbruket (grupp V) i resp. års prisnivå

	Norm		Prognos	
	1967	1968	1969	1970
1. Arbetsinkomst från jordbruket	11 280	11 079	12 542	9 780
2. Arbetsinkomst från skogsbruket	1 198	1 245	1 314	1 488
3. Arbetsinkomst av annan verksamhet	1 464	1 635	1 807	1 972
4. S:a arbetsinkomster	13 942	13 959	15 663	13 174
5. Inflationsvinst	2 981	3 057	3 257	4 449
6. S:a beräknade inkomster i lantbruket	16 923	17 016	18 920	17 623
7. "Överskott" från skogsbruket (ej betraktat som arbetsinkomst)	- 643	- 1 438	- 827	- 884

En jämförelse mellan jordbrukarfamiljens och industriarbetarfamiljens totalinkomster under perioden 1962-1970 framgår av följande tabell.

Grupp V

	Industriarbetarfamiljens totalinkomst ¹	Jordbrukarfamiljens totalinkomst
1962	18 453	20 234
1963	20 144	23 848
1964	21 922	27 638
1965	24 130	29 037
1966	26 358	32 018
1967	28 434	27 495
1968	29 974	27 458
1969	32 641	30 782
1970	36 766	32 646

Den starka nedgången 1967 och 1968 jämfört med 1966 är delvis orsakad av en ökning av andelen lånat kapital, delvis av den försämrade lönsamheten i skogsbruket (framför allt 1968). Otvetydigt är dock att från 1967 har jordbrukarfamiljens totalinkomst släpat efter.

¹ Industrifamiljens totalinkomst är beräknad utifrån en sambearbetning av folkräknings- och deklarationsmaterial för 1960 och avser dyrort III. Inkomsterna för de följande åren har beräknats genom framskrivning av mannens och hustruns inkomst med löneutvecklingen för manlig respektive kvinnlig arbetskraft i industrin i dyrort III. Arbetstidsförkortningen för manlig industriarbetare har beaktats. Till den direkta lönen har lagts arbetsgivarens kostnader för sociala förmåner.

Utvecklingen av industriarbetarnas och jordbrukarnas arbets- och familjeinkomster i storleksgrupperna IV och V 1967–1970

	1967	1968	1969	1970
Arbetsinkomst				
Industriarbetare	22 213	23 293	25 224	28 460
Brukare (inkl. infl. vinst) grupp V	16 923	17 016	18 920	17 623
Brukaren (inkl. infl. vinst) grupp IV	10 973	10 218	12 159	12 363
Inkomstskillnad grupp V	5 290	6 287	6 304	10 837
Inkomstskillnad grupp IV	11 240	13 075	13 065	16 037

Familjens arbets- och kapitalinkomst (brukare, hustru samt barn under 16 år)

Industriarbetare	28 434	29 974	32 641	36 766
Jordbrukare grupp V	27 495	27 458	30 782	32 646
Därav kapitalinkomst (inkl. inflv.)	9 289	8 871	10 039	13 933
Jordbrukare grupp IV	20 631	20 251	22 714	25 126
Därav kapitalinkomst (inkl. inflv.)	7 514	7 906	8 256	10 912

Modifierad rationaliseringspolitik

En modifiering borde företas i fråga om den nu rådande tillämpningen av rationaliseringspolitiken. Den omfattande effektiviseringsprocess som präglat svenskt jordbruk bör stödjas, varvid hänsyn bör tas till bl. a. graden av dylika åtgärder i jämförbara länder i Europa. Rationaliseringsstödet bör även kunna gälla enheter, vilka ej för tillfället och i vissa fall ej ens efter eventuell förstärkning kan betraktas som helt fullständiga. Det bör bl. a. finnas möjligheter att beakta att de rent personliga förutsättningarna är olika inom jordbruksbefolkningen på samma sätt som gäller inom andra yrkesgrupper. Många jordbrukare har i dag också mycket svårt att erhålla annat arbete, och det utgående avgångsvederlaget utgör för många ett icke acceptabelt alternativ. Det bör därför skapas möjligheter för dessa att erhålla stöd också för temporära förbättringar av

produktionsbetingelserna. Därigenom skulle de ges möjligheter till drägligare inkomstförhållanden än vad som nu råder. På grund av vår korta vegetationsperiod och därmed förenade svårigheter att åstadkomma en jämn och meningsfull sysselsättning vid många jordbruksföretag är deltidslantbruket i många fall en godtagbar form av jordbruk. Detta beaktas inte tillräckligt i nuvarande tillämpning av rationaliseringsstödet.

Vidare är det angeläget att den orealistiska uppsjälkningen av lantbruksföretaget i skogsdel resp. jordbruksdel vid avgörandet i fråga om statligt rationaliseringsstöd avlägsnas. Företagets berättigande och lämplighet för erhållande av rationaliseringsstöd bör bedömas med den kombinerade lantbruksdriften (jordbruk och skogsbruk) som grund.

Trots den hittills utförda strukturrationaliseringen är jordbruksföretagen alltså genomsnittligt för små. Förändring inom jordbruket som leder till företagstillväxt kan i första hand ske genom utökning av arealerna, genom intensivare brukning av jordbruksarealen samt – inte minst viktigt – genom etablering av animalieproduktion för förädling på gården av växtodlingens produkter. Av olika skäl är möjligheterna att snabbt utöka företagsstorleken genom arealtillskott begränsade. Den snabbaste företagstillväxten kan i många fall åstadkommas, om jordbrukaren inom befintliga byggnader etablerar en specialiserad animalieproduktion för förädling av gårdens foderproduktion. Om emellertid animalieproducerande företag utan direkt anknytning till växtodling kommer till stånd, innebär detta antingen att en från avsättningssynpunkt ogynnsam ökning av animalieproduktionen åstadkommes eller att jordbrukare med växtodling måste upphöra med animalieproduktionen, varvid jordbruksföretagets möjligheter till jämn och full sysselsättning ytterligare försämras. En rationaliseringspolitik innebärande att de statliga organen kan bevilja stöd till bildandet av animalieproducerande enheter utanför jordbruket medför att dessa organ visserligen medverkar till företagstillväxt inom jordbruket genom arealutvidgning vid vissa jordbruk men samtidigt motverkar företagstillväxten vid andra jordbruksföretag genom att försämra möjligheterna till kombinerad växt- och djurproduktion inom det egentliga jordbruket. Även i detta hänseende behöver den nuvarande rationaliseringskungörelsen förändras så, att statligt stöd till animalieproduktion utanför jordbruket inte längre kan komma i fråga.

Jordbruket och naturvården

Landskapsvården i Sverige har under århundraden främst bedrivits genom jordbruket. Genom att stora arealer åker och betesmarker nu borttagits från den ordinarie jordbruksproduktionen har uppstått betydande problem i form av igenväxning (förbuskning) och svårigheter att bevara kulturlandskapet.

Om kulturlandskapet skall bevaras genom särskilda åtgärder, exempelvis röjning och besprutning, kommer detta att kräva mycket stora kostnader och likväl leda till resultat betydligt underlägset det som erhålles vid betning. Ingen annan form av landskapsvård kan i effektivitet

och kvalitet konkurrera med betesdjur.

Genom den nämnda omdisponeringen av betydande markarealer har uppstått en markreserv, som möjliggör en extensiv köttproduktion, som tidigare inte varit möjlig i Sverige.

Det är nu angeläget att riktlinjer skyndsamt drages upp för ett samarbete mellan naturvärden och jordbruket, direkt syftande till att någon del av de kostnader för naturvård som samhället i varje fall är berett att åtaga sig används som stöd till köttproduktion i nya former, vilken samtidigt löser delar av landskapsvärden inom stora delar av landet. Målsättningen bör vara att nå det bästa resultatet med hänsyn till såväl jordbruket som naturvärden vid en bedömning grundad på helhetssyn.

Arbetsgruppen för landskapsvård vid jordbruksrationalisering har i sina förslag till åtgärder för öppethållande av från naturvårds- och landskaps-synpunkter önskvärda områden understrukit angelägenheten — inte minst av kostnadsskäl — av att ett handlingsprogram skapas och att åtgärderna kan sättas in snabbt. Arbetsgruppen anför:

Det torde kunna förutses att den rekreationssökande allmänheten liksom hittills inte kommer att frekventera de intensivt brukade jordbruksbygderna. Vid sidan av dessa områden finns emellertid betydande arealer som karakteriseras av mer eller mindre täta växlingar mellan öppen mark och skogsmark. Det är främst till dessa områden samt till skogs-, kust- och fjälltrakter och andra bygder utanför det jordbruksdominerade landskapet som allmänheten söker sig.

Huvudintresset i denna rapport ägnas de bygder som består av växelvis åker, betesmarker av skilda slag och skogsmark samt övergångsformer mellan dessa marktyper. De från landskapsvårdssynpunkt värdefullaste områdena inom dessa, vikande jordbruksbygder har speciellt för friluftslivet ett avsevärt egenvärde. Rätt vårdade är dessa områden mycket lämpliga för ett flertal friluftaktiviteter och kan framför allt i tätorternas omgivningar förväntas få växande betydelse som rekreationsområden. Genom sin speciella markbeskaffenhet och vegetation är särskilt det hävdade beteslandskapet lämpligt för detta ändamål. Betesdjuren som sådana kan bidra till att skapa intryck av levande landskap och i vissa situationer förhöja landskapets skönhetsvärden. Deras betydelse har dock av arbetsgruppen bedömts enbart med hänsyn till ekonomi och kvalitet vad gäller behandlingen av markerna. Förutom till nu berörda landskapstyper torde allmänheten i allt större omfattning även komma att söka sig till utsiktspunkter med utblickar över sevärda jordbrukslandskap.

Från kulturell-vetenskaplig synpunkt är det även angeläget att bevara exempel på olika jordbrukslandskap. En vidare målsättning vad gäller det vikande jordbrukslandskapet än att slå vakt om de tre nu nämnda intressena, landskapsbild, kulturell-vetenskapliga värden och friluftsliv, faller enligt arbetsgruppens uppfattning utanför naturvårdens intresseområde. Härvid bör dock uppmärksammas att den omväxlande landskapstyp som karakteriseras av växlingar mellan åkerjord, ängs- och betesmark samt skog även är av synnerligen stort värde från viltvårdande synpunkt.

Av de genom arbetsgruppen initierade länsvisa utredningarna framgår att ungefär 470 000 ha eller ca 18 procent av 1966 års jordbruksareal inom de 16 redovisade länen äger betydelse från landskapsvårdssynpunkt. Av denna areal utgöres ca 195 000 ha eller ca 50 procent av ej bestående

jordbruksmark.

En beräkning gällande hela landet visar att ca 260 000 ha ej bestående jordbruksmark äger betydelse från de synpunkter arbetsgruppen haft att beakta. Siffran motsvarar ca 8 procent av rikets totala areal åker plus betesmark enligt jordbruksräkningen 1966 eller storleksordningen en femtedel av arealen ej bestående jordbruksmark.

Skogsvårdsstyrelserna har i sin markanvändningsplanläggning bedömt det som synnerligen angeläget att minst 17 000 ha motsvarande 7 procent av den areal som nu ligger oanvänd hålls öppen från landskapsvårdssynpunkt. Man framhåller dock att denna procentsiffra är för låg i fråga om de marker som kommer att tas ur jordbruksproduktionen då dessa marker har ett betydligt mer centralt läge i förhållande till tätortsområdena än de som hittills övergivits av jordbruket. Utgår man ifrån att 1 miljon ha tas ur produktion på lång sikt torde det uppskattningsvis röra sig om ca 100 000 ha.

En tillämpning av kulturgeografiska institutionens bedömning av från friluftssynpunkt värdefull mark på de av länsstyrelserna utvalda områdena i de aktuella länen visar överensstämmelse till ca 70 procent. Överfört på hela arealen värdefull ej bestående jordbruksmark skulle denna siffra innebära en areal på ca 180 000 ha.

Arbetsgruppens utredning av marknadspåverkan vid köttproduktion av landskapsvårdsskäl visar att ca 100 000 ha torde kunna hållas öppna med hjälp av köttdjur utan att köttmarknaden skulle påverkas i någon större utsträckning. Ett öppethållande av 150 000 ha torde däremot kunna få vissa konsekvenser för prissättningen på kött.

Arbetsgruppen föreslår även andra åtgärder och kommer fram till en årlig kostnad av ca 100 kronor per hektar för samtliga. I fråga om de från landskapsvårdssynpunkt värdefullaste områdena, som vanligen utgöres av nedlagda eller nedläggningshotade mindre åkerfält, naturliga ängar och hagmarker, fordras i många fall omedelbara åtgärder. I annat fall kommer huvudparten av vad som återstår av dessa landskapstyper att gå förlorade. För restaurering av jordbruksmark som lämnats utan åtgärd under 10–20 år räknar arbetsgruppen med att kostnaderna kommer att uppgå till mer än 1 600 kronor per hektar. "Vinsten" av snabba åtgärder torde därmed vara klargjord.

Enligt vår mening bör arbetsgruppens förslag, efter pågående remissbehandling, föreläggas årets höstriksdag för beslut. Det är nämligen ett hela samhällets intresse att kulturlandskapet så långt möjligt kan bevaras. Sambandet mellan jordbruk och landskapsvård torde också vara uppenbart.

Sammanfattning

I motionen redovisade siffror över bl. a. jordbrukets inkomstutveckling visar på nödvändigheten av att jordbrukspolitiken nu inriktas på att rusta upp jordbruket. Inte minst är detta nödvändigt med hänsyn till de förhandlingar som pågår om att finna en anslutningsform för Sverige till EEC. Skall det svenska jordbruket kunna gå in i en gemensam marknad med positiva effekter, är det angeläget att det vid inträdet är rustat för att möta den förändrade konkurrenssituationen.

Skall jordbruket ha några möjligheter att svara för sin del av vårt totala

försvar — vilket är en grundförutsättning för vår alliansfria politik — är det också nödvändigt att produktionsminskningen, framför allt i vad gäller mjölk, kan dämpas. Det väsentliga för alla jordbrukspolitiska åtgärder måste enligt vår mening vara att skapa en förbättrad lönsamhet, som ger möjligheter till en fortsatt hög rationaliseringsverksamhet, som gör det lockande för unga människor att ägna sig åt jordbruksnäringen och som ger en rimlig förräntning av jordbrukskapitalet.

Mot bakgrund av vad vi i motionen anfört rörande utvecklingen på jordbrukets område sedan 1967, framför allt i vad gäller inkomstutvecklingen, vill vi understryka att det varken av jordbrukspolitiska eller andra skäl längre finns någon grund för den återhållsamhet i prissättningen som departementschefen talade om som nödvändig i proposition 1967:95.

Åberopande det anförda hemställes

att riksdagen i skrivelse till Kungl Maj:t måtte uttala

att Kungl. Maj:t vid den fortsatta tillämpningen av 1967 års riksdagsbeslut om den framtida jordbrukspolitiken måtte med hänsyn till vad i motionen anförts vidtaga åtgärder innebärande att jordbruksproduktionen blir av tillräcklig omfattning för vår försörjning i händelse av avspärrning eller krig,

att prissättningen på jordbruksprodukter blir sådan att tillfredsställande lönsamhet och förräntning kan åstadkommas på rationella jordbruksenheter så att jordbrukarna får reella möjligheter att följa med i den allmänna standardutvecklingen, samt

att rationaliseringskungörelsen modifieras för att tillgodose i motionen framförda synpunkter.

Stockholm den 21 januari 1971

GÖSTA BOHMAN (m)

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m)

CARL ERIC HEDIN (m)

ALLAN HERNELIUS (m)

ASTRID KRISTENSSON (m)

ERIC KRÖNMARK (m)

BLENDÅ LJUNGBERG (m)

TAGE MAGNUSSON (m)
i Borås

G. IVAR VIRGIN (m)

PER PETERSSON (m)
i Gäddvik

N. YNGVE NILSSON (m)
i Trobro

